

Vem är Jesus?

*En vädjan om
ett återvändande till
tro på Jesus Messias*

”Ty Gud är en, och en är medlare
mellan Gud och människor,
en människa, Kristus Jesus,”
(1 Tim 2:5)

En studie för att
befrämja upprättelsen av biblisk tro
av *Anthony F. Buzzard*, MA (Oxon.) MA Th.

Bibelcitaten är hämtade från Svenska Folkbibeln om inte annat anges

Originalets titel: *"Who is Jesus"* av Antony F. Buzzard, MA (Oxon.) MA Th.

Översatt till tyska, spanska, italienska och hebreiska

Svensk översättning: Eivor Alpsten

Utgiven av Messianska Föreningen Shalom

Sättning och omslag: Tibor Urban

Typsnitt: Garamond Premier Pro 12/16

Tryckt: Solveigs Tryckeri, Sverige, 2008

Innehåll

Inledning	4
Monoteismen i Gamla testamentet bekräftad av Jesus och Paulus	5
Vem sade att Messias var Gud?	8
Guds Son	12
Människosonen, Herren vid Guds högra sida	13
Jesus gjorde <i>inte</i> anspråk på att vara Gud	14
Johannes judiska språk	16
Härlighet före Abraham	17
Logos i Joh 1:1	20
Jesu ”gudomlighet”	22
Att vara till i Guds gestalt	23
Huvud för en ny skapelse	27
”Den i framtiden bebodda jord som vi talar om”	29
Den hebreiska bakgrunden till Nya testamentet	30
Från Guds Son till Gud Sonen	32
Människan och budskapet ställda i skuggan	33
Vad forskarna medger	36
Jesus, Människan och Medlaren	39
Kyrkans bekännelse	40
APPENDIX	41
<i>Adonai</i> och <i>Adoni</i> (Ps 110:1) NT:s främsta bevistext från GT ...	41
Hur Jesus gjordes till Gud	43

Inledning

Föreställningen att Jesus enligt Bibeln inte är ”sann Gud av sann Gud” visar sig troligen skrämmande för dem som är vana vid den allmänt hållna uppfattningen hos de större samfundet. Det är inte allmänt känt att många bibelstudier genom tiderna, inklusive ett ansevärt antal samtida forskare, inte har dragit slutsatsen att Skriften beskriver Jesus som ”Gud” med stort G.

Åsiktsskillnader i ett sådant grundläggande spørsmål borde utmana oss alla till en undersökning av den viktiga frågan om Jesu identitet. Om vår tillbedjan till Fadern ska vara som Bibeln begär, ”*i ande och sanning*” (Joh 4:24), är det uppenbart att vi vill förstå vad Bibeln avslöjar om Jesus och hans relation till sin Fader. Skriften varnar oss för att det är möjligt att falla i fällan att tro på ”*en annan Jesus*” (2 Kor 11:4) – ”*en annan Jesus*” än den som är uppenbarad som Guds Son i Bibeln, den av profeterna i Gamla testamentet [GT] utlovade Messias.

Det är ett slående faktum att Jesus aldrig hänvisade till sig själv som ”Gud”. Lika märkligt är Nya testamentets användning av ordet ”Gud” – i grekiskan *ho theos* – som används omkring 1 350 gånger för att syfta enbart på Fadern. I skarp kontrast till detta kallas Jesus ”gud” bara i en handfull texter – kanske inte mer än två.¹ Varför denna imponerande skillnad i nytestamentligt språkbruk, när så många tycks tro att Jesus inte är mindre ”Gud” än sin Fader?

¹ Bultmann i exempelvis *Essays Philosophical and Theological*, s. 276 påstår att Joh 20:28 är det enda säkra exemplet i Nya testamentet då titeln ”gud” tillämpas på Jesus. De flesta skulle gå med på att Hebr 1:8 är ett andra tydligt exempel. Notera den noggranna översättningen i the New American Bible: ”Your throne, O god, stands forever.”

Monoteismen i Gamla testamentet bekräftad av Jesus och Paulus

Läsare av Skriften i det tjugoförsta århundradet kanske inte riktigt förstår styrkan i monoteismen – tro på en Gud – vilket var den första principen i all undervisning om Gud i Gamla testamentet. Judarna var beredda att dö för sin övertygelse att den sanne Guden var en enda person. Alla idéer om flertal i gudomen förkastades som farlig avgudadyrkan. Lagen och Profeterna hade ständigt framhållit att bara en var sann Gud och ingen kunde ha förutsett ”distinktioner” inom gudomen sedan han en gång engagerat sig i minnestexter som följande:

”Hör, Israel! HERREN, vår Gud, HERREN är en” (5 Mos 6:4).

”Har vi inte alla en enda Fader? Har inte en enda Gud skapat oss?” (Mal 2:10).

”Före mig blev ingen Gud formad, efter mig skall ingen komma” (Jes 43:10).

”Ty jag är Gud, och det finns ingen annan” (Jes 45:22).

”Jag är Gud och det finns ingen annan Gud, ingen som jag” (Jes 46:9).

Exempel på strängt monoteistiska uttalanden kan mångfaldigas från Gamla testamentet. Ett viktigt faktum att lägga märke till är att Jesus som grundare av kristendomen bekräftade och förstärkte det som Gamla testamentet underströk, att Gud är en. Enligt vittnesbörden om hans undervisning som sammanställts av Matteus, Markus och Lukas sade Jesus ingenting alls för att rubba tron på Guds absoluta odelbarhet. När en skriftlärd (en teolog) citerade de berömda orden: *”Herren vår Gud är en”*, lovordade Jesus honom eftersom han hade *”svarat förståndigt”* och sade: *”Du är inte långt från Guds rike”* (Mark 12:29-34).

I Johannes redogörelse för Jesu verksamhet bekräftade Jesus på samma sätt den oinskränkta monoteismen i sitt judiska arv i ord som inte kan missförstås. Han talade om Gud, sin Fader, som *"den ende Guden"* (Joh 5:44) och *"den ende sanne Guden"* (Joh 17:3). I alla sina upptecknade tal tillskrev han ordet "Gud" enbart Fadern. Inte en enda gång sade han att han var Gud, en föreställning som skulle ha låtit både absurd och hädisk. Jesu odelade monoteistiska uttryck i Johannes 5:44 och 17:3 är ekon från uppfattningen i Gamla testamentet om Gud som en person, ensam i sitt slag. Vi kan lätt märka den judiska ortodoxin i Gamla testamentet hos Paulus som talade om sin kristna tro på *"en Gud, Fadern"* (1 Kor 8:6) och om att *"Gud är en"*, skild från *"en medlare mellan Gud och människor, en människa, Kristus Jesus"* (1 Tim 2:5). För både Jesus och Paulus var Gud en enda icke-skapad varelse, *"vår Herre Jesu Kristi Gud och Fader"* (Ef 1:3). Till och med efter att Jesus hade blivit upphöjd till Faderns högra sida är Fadern fortfarande, med Jesu egna ord, hans Gud. (Upp 3:12).

Vi kan sammanfatta vår diskussion så långt genom att citera L. L. Paine, en gång i tiden professor i kyrkohistoria vid Bangor teologiska seminarium:

"Gamla testamentet är strängt monoteistiskt. Gud är en enda personlig varelse. Uppfattningen att en treenighet skulle finnas där, eller i varje fall antydd, är ett antagande som härskar inom teologin men som är fullständigt utan grund. Judarna, som folk, blev genom sina troskriftnar starka motståndare till alla polyteistiska tendenser och har förblivit orubbliga monoteister fram tills i dag. På denna punkt finns det ingen spricka mellan det Gamla testamentet och det Nya. Den monoteistiska traditionen kvarstår. Jesus var jude, undervisad av judiska föräldrar i de gammaltestamentliga Skrifterna. Hans undervisning var alltigenom judisk; ett nytt evangelium ja, men inte en ny teologi. Han förklarade att han inte kom *'för att upphäva lagen och profeterna'* ... *'utan för att fullborda'* dem, och han betraktade som sin

egen tro den judiska monoteismens mäktiga text: 'Hör, Israel! HERREN, vår Gud, HERREN är en.' Hans proklamation med avseende på sig själv låg helt i linje med gammaltestamentlig profetia. Han var det utlovade rikets 'Messias', det judiska hoppets 'Människoson'. Om han ibland frågade: 'Vem säger folket att Människosonen är?' gav han inget svar utöver det som låg i själva påståendet om att vara Messias" (*A critical History of the Evolution of Trinitarianism*, 1900, s. 4-5).

Styrkan i judisk uppfattning om monoteism illustreras bra genom följande citat:

"Tron att Gud utgörs av flera personer så som i den kristna tron på treenigheten är en avvikelse från det rena begreppet om Guds odelbarhet. Israel har genom tiderna förkastat allt som störde eller fördunklade det begrepp om ren monoteism det har gett världen, och hellre än att medge någon försvagning av det har judarna varit beredda att flacka omkring, att lida, att dö."

Ezra D. Gifford, säger i *The True God, the True Christ, the True Holy Spirit*:

"Judarna själva känner sig uppriktigt sårade av antydning om att deras Skrifter skulle innehålla något bevis eller tecken på den ortodoxa treenighetsläran, och Jesus och judarna har aldrig haft en annan uppfattning om detta ämne och står fast vid att Gud är enbart En och att detta är den största sanning som uppenbarats för människan."

Om vi undersöker Jesu bevarade undervisning i Matteus, Markus och Lukas och har i åtanke att dessa dokument representerar den förståelse som den apostoliska församlingen hade på 60-80-talet v.t. kommer vi inte att hitta någon antydning om att Jesus trodde sig själv vara en icke-skapad varelse som existerade av evighet. Matteus och Lukas spårar att Jesu ursprung ligger

i en särskild skapelseakt av Gud när Messias blev till i Marias livmoder. Det var denna mirakulösa tilldragelse som markerade begynnelsen – *genesis* eller ursprunget – till Jesus av Nasaret (Matt 1:18, 20). Inget alls sägs om ett ”evigt sonskap”² som antyder att Jesus skulle ha levt som Son *innan* sin födelse. Denna tanke introducerades i kristna kretsar efter att de nytestamentliga dokumenten hade gjorts färdiga. Den tillhör inte de bibliska författarnas tankevärld.

Vem sade att Messias var Gud?

De flesta av Skriftens läsare närmar sig de gudomliga texterna med en väletablerad uppsättning av antaganden. De är omedvetna om det faktum att mycket av det som de känner till om Jesus är hämtat från teologiska system, uttänkta av författare utanför Bibeln. I detta avseende accepterar de villigt ett stort mått av tradition, medan de påstår och tror att Bibeln är deras enda auktoritet.³

² Uttrycket ”Sonens eviga frambringande” [existens] som är det väsentliga i ortodox treenighetslära har ingen innebörd eftersom att frambringa innebär att föra fram till existens, medan evighet ligger utanför tiden. Jämför med Dr Adam Clarkes protest: ”Jag hoppas att jag tillåts säga, med all respekt för dessa som har en annan uppfattning än jag, att läran om Kristi eviga sonskap är, enligt min åsikt, anti-biblsk och ytterst farlig ... Att säga att han var född av evighet är enligt min åsikt orimligt; och uttrycket ’evig Son’ är en positiv självmotsägelse. ’Evighet är det som inte hade någon början, inte heller står i något förhållande till tid. ’Son’ förutsätter tid, frambringande, fader och bestämmer också tiden tidigare än sådant frambringande. Därför är kombinationen av dessa två termer ’son’ och ’evighet’ absolut omöjlig eftersom de i själva verket för med sig olika och motsatta föreställningar.” (*Commentary* över Lukas 1:35). Dr J. O. Buswell skriver: ”Vi kan med tillförsikt säga att Bibeln inte har något som helst att säga om frambringande som en evig relation mellan Fadern och sonen” (*A Systematic Theology of the Christian Religion*, Zondervan, 1962, s. 111).

³ Jag har F. F. Bruce att tacka för följande skarpa iakttagelse: ”Människor som håller fast vid *sola scriptura* (som de tror på) ansluter sig faktiskt ofta till en traditionell tolkningsskola av *sola scriptura*. Evangeliska protestanter kan vara lika mycket traditionsslavar som romerska katoliker eller grekiskt ortodoxa kristna; det är bara det att de inte inser att det är ’tradition’” (från brevväxling).

Den avgörande frågan vi måste besvara är denna: På vilken grund gjorde Jesus och de tidiga församlingarna anspråk på att Jesus verkligen var den utlovade Messias? Svaret är enkelt. Det var genom att påstå att han fullständigt uppfyllde den funktion som Gamla testamentet hade förutsagt om honom. Det måste bevisas att han passade in på den ”detaljerade beskrivning” som var utstakad för Messias i den hebreiska profetian. I synnerhet Matteus finner nöje i att citera Gamla testamentet som uppfyllt genom fakta om Jesu liv och erfarenhet (Matt 1:23, 2:6, 15 etc.). Men Markus, Lukas, Johannes och Petrus (i de första kapitlen i Apostlagärningarna) framhåller likaså att Jesus passar exakt in på beskrivningen i Gamla testamentet om Messias. Paulus ägnade mycket av sin tjänst åt att bevisa från de hebreiska Skrifterna att Jesus var den utlovade Messias (Apg 28:23). Om inte Jesu identitet kunde passa ihop med den beskrivning av honom som finns i Gamla testamentet, skulle det inte finnas något bra skäl att tro att hans anspråk på att vara Messias var rätt.

Därför är det nödvändigt att fråga om Gamla testamentet någonstans antyder att Messias måste vara ”fullt jämlik Gud”, en andra icke-skapad varelse som överger en evig existens i himlen för att bli människa. Om den inte säger något sådant (och kom ihåg att Gamla testamentet intresserar sig in i minsta detalj för den kommande Messias) måste vi betrakta som tvivelaktiga de påståenden som gör gällande att Jesus är både Messias *och* en icke-skapad andra evig person i gudomen med anspråk på titeln ”Gud” i full bemärkelse.

Vilken bild får vi av Messias genom de hebreiska Skrifterna? När Nya testamentets kristna söker bevisa Jesu anspråk på att vara Messias citerar de gärna Femte Moseboken 18:18:

”En profet skall jag låta uppstå åt dem bland deras bröder, en som är lik dig, och jag skall lägga mina ord i hans mun, och han skall tala till dem allt vad jag befäller honom.”

Både Petrus (Apg 3:22) och Stefanus (Apg 7:37) använde denna tidiga text för att visa att Jesus var ”denne utlovade profet” (Joh 6:14) vars härkomst

skulle vara i en israelitisk familj och vars funktion skulle likna Moses. I Jesus hade Gud rest upp Messias, den sedan länge utlovade gudomlige förespråkaren, Israels och världens frälsare. Med Petrus ord: *"För er först och främst har Gud låtit sin tjänare träda fram, och han har sänt honom för att välsigna er genom att vända var och en bort från sina onda gärningar"* (Apg 3:26).

Andra klassiska messianska texter lovade att *"ett barn blir oss fött, en son blir oss given"* (Jes 9:6), *"kvinnans säd"* (1 Mos 3:15 [1917 års övers.]), en ättling till Abraham (Gal 3:16) och en avkomling av Davids kungliga hus (2 Sam 7:14-16; Jes 11:1). Han skulle bli en härskare född i Betlehem (Matt 2:6; Mika 5:2). Av hans många titlar skulle en vara *"mäktig Gud"* och en annan *"evig Fader"* (Jes 9:6). Det är denna enda text hos Jesaja som skulle kunna ge intryck av att placera Messias i en kategori av icke-skapade varelser, men detta skulle naturligtvis framkalla en kris för monoteismen. Den finkänslige läsaren av Skriften kommer att vara medveten om att en enda text inte bör tillåtas kullkasta påståendet i Gamla testamentet att bara en person är sann Gud. Man bör inte glömma bort att de heliga uppenbarelserna anförtroddes judarna, av vilka ingen trodde att en gudomlig titel som gavs till den messianske kungen betydde att han blev en del av en evig gudom, som nu plötsligt och mystiskt bestod av *två* personer i motsägelse till allt det som Israels arv stod för. *"Mäktig Gud"* i Jesaja 9:6 förklaras av det ledande hebreiska lexikonet som *"gudomlig hjälte som återspeglar det gudomliga majestätet"*. Samma auktoritet säger att ordet "gud" som används av Jesaja tillämpas på andra ställen i Skriften på "män med makt och rang" liksom på änglar. Vad beträffar uttrycket *"evig Fader"* uppfattades denna titel av det judiska folket som *"den kommande tidsålderns fader"*.⁴ Det var allmän erkänt att en mänsklig gestalt kunde bli *"far för Jerusalems invånare och för Juda hus"* (Jes 22:21).

⁴ Så tolkade det judiska folket det hebreiska uttrycket när de översatte sina Skrifter till grekiska.

I Psalm 45 tilltalas den "ideale" messianske kungen som "gud" men därför är det inte alls nödvändigt att förutsätta att judisk monoteism har gjort en kompromiss. Ordet (i detta fall *elohim*) tillämpades inte bara på den ende Guden utan "på gudomliga representanter vid heliga platser eller som återspeglning av makt och gudomligt majestät" (*Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* av Brown, Driver och Briggs, s. 42-43). Psalmisten liksom författaren till Hebreerbrevet som citerade honom (Hebr 1:8) var medvetna om sin speciella användning av ordet "gud" för att beskriva den messianske kungen och tillade snabbt att Messias Gud hade gett honom hans kungliga privilegier (Ps 45:8).

Också den ofta citerade texten i Mika 5:2 om Messias härkomst kräver inte något slags bokstavlig evig preexistens. I samma bok går ett liknande uttryck tillbaka till löftena som gjordes till Jakob "*i forntidens dagar*" (Mika 7:20).⁵ Löftena om Messias hade verkligen getts tidigt i människans historia (1 Mos 3:15; jfr 1 Mos 49:10; 4 Mos 24:17-19).

Då vi närmar oss frågan om Jesus var Messias, på det sätt som han och apostlarna gör, finner vi inget alls i förutsägelseerna om Messias i Gamla testamentet som tyder på att Israels utlovade kung skulle vara en evig odödlig varelse som blivit människa. Denne kung skulle födas i Israel, vara en ättling till David och född av en jungfru som blivit havande (2 Sam 7:13-16; Jes 7:14; Matt 1:23). Under kejsar Augustus regering trädde så Messias fram på scenen.

⁵ Jämför med anmärkningen av E. Kautzsch: "Referensen i Mika 5:2 gäller avlägsen tid ... Femte Moseboken 32:7 visar att detta är betydelsen av 'forntidens dagar' [1917 års övers.] (inte 'evighetens dagar' som om det vi talade om var Messias eviga preexistens)" (*Hastings Dictionary of the Bible*, extra vol., s. 696).

Guds Son

Upphovet till den långvariga förvirringen om Jesu identitet är det antagande som härrör sig från traditionellt tänkande, att titeln *"Guds Son"* i Skrifterna måste betyda en icke-skapad varelse, del av en evig gudom. Begreppet kan omöjligt spåras till Skrifterna. Att denna åsikt så envist lever kvar är ett bevis på den teologiska indoktrineringens makt. I Bibeln är *"Guds Son"* en alternativ titel och i realiteten synonymt med Messias. Därför ägnar Johannes hela sitt evangelium åt ett dominerande tema: *"... för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds Son"* (Joh 20:31). Grunden för att jämställa dessa titlar finns i ett omtyckt avsnitt i Gamla testamentet, i Psalm 2:

"Jordens kungar reser sig och furstarna rådslår med varandra mot HERREN och hans Smorde" (v 2) som han har insatt som kung i Jerusalem (v 6) och om vilken han säger: "Du är min Son, jag har i dag fött dig. Begär av mig, så skall jag ge dig hednafolken till arvedel" (v 7-8). Jesus tvekar inte att tillämpa hela psalmen på sig själv och ser i den en förutsägelse om sin och sina efterföljares framtida ledarskap över nationerna (Upp 2:26-27).⁶

Petrus jämställer på samma sätt Messias med Guds Son när han genom gudomlig uppenbarelse bekräftar sin tro på Jesus: *"Du är Messias, den levande Gudens Son"* (Matt 16:16).

Översteprästen frågar Jesus: *"Är du Messias, den Välsignades son?"* (Mark 14:61).

Natanael förstår att Guds Son inte är någon annan än Israels kung (Joh 1:49), den Messias (v 41) *"som Mose har skrivit om i lagen och som profeterna har skrivit om"* (v 45; jfr 5 Mos 18:15-18).

⁶ En svaghet i de flesta teologiska system är vägran att i de yttranden som tillskrivits Jesus i Uppenbarelseboken se Mästarens blotta ord. När uppenbarelsens kristologi ställs åt sidan förnekas Jesu anspråk i boken och resultatet blir en förvanskad teologi.

Titeln ”*Guds Son*” tillämpas i Skriften också på änglar (Job 1:6, 2:1, 38:7; 1 Mos 6:2, 4; Ps 29:1, 89:7; Dan 3:25), på Adam (Luk 3:38), på Israels nation (2 Mos 4:22), på Israels kungar som representanter för Gud och i Nya testamentet på kristna (Joh 1:12). Vi får nog förgäves söka efter att finna någon tillämpning av denna titel på en icke-skapad varelse, en del av den eviga gudomen. Denna åsikt är helt enkelt obefintlig i den bibliska framställningen av gudomligt sonskap.

Lukas vet mycket väl att Jesu gudomliga sonskap kommer från hans konception i en jungfrus moderliv; han vet inget alls om något evigt ursprung.

”Den helige Ande skall komma över dig, och den Högstes kraft skall vila över dig. Därför skall också barnet kallas heligt och Guds Son” (Luk 1:35). Psalmisten hade tillskrivit Messias sonskap en bestämd tidpunkt – ”i dag” (Ps 2:7). Messias blev till omkring år 3 f.v.t. (Matt 1:20; Luk 1:35). Hans konception står alltså i relation till hans framträdande i historien (Apg 13:33) när Gud blev hans Fader (Heb 1:5; jfr 1 Joh 5:18).

Här finns de bibliska föreställningarna om Jesu sonskap klart presenterade genom de Skrifter som Jesus erkände som Guds ord. De bör dateras från Jesu konception, hans uppståndelse eller från hans utnämning till kungavärdighet. Lukas uppfattning om sonskap stämmer exakt överens med hoppet om att Messias skall födas av en kvinna som avkomling till Adam, Abraham och David (Matt 1:1; Luk 3:38). De texter vi har undersökt innehåller ingen information om en evig, personlig preexistens för Sonen.

Människosonen, Herren vid Guds högra sida

Titeln ”*Människoson*” användes ofta av Jesus som referens till sig själv. Liksom ”*Guds Son*” står det i nära samband med att vara Messias; så mycket att när Jesus högtidligt intygar att han är Messias, Guds son, tillägger han i samma andetag att översteprästen kommer att se ”*Människosonen sitta på Maktens högra sida och komma bland himlens moln*” (Mark 14:61-62). Titeln ”*Människoson*” är utförligast beskriven i Daniel 7:13-14 där en mänsklig ge-

stalt (en Människoson) får rätten till världsherravälde av Fadern. Parallellen med Psalm 2 är tydlig, liksom det nära sambandet med Psalm 110 där David hänvisar till sin "herre" (Messias) som ska sitta vid Faderns (HERRENS) högra sida tills han tillträder sin tjänst som världshärskare och "*skall härskas mitt ibland [sina] fiender*" (Ps 110:2; jfr Matt 22:42-45). Människosonen har en lika klar messiansk anknytning till Psalm 80:18: "*Håll din hand över mannen vid din högra sida, över den människoson som du har fostrat åt dig.*"

Det är betecknande att de nytestamentliga författarna lägger den största vikten vid Psalm 110 genom att citera den omkring 23 gånger och tillämpa den på Jesus, som vid den tiden hade blivit upphöjd som messiansk Herre till odödlighet vid Faderns högra sida, precis som psalmisten hade förutsett. Åter igen måste vi erkänna att *evigt* sonskap är främmande för alla de titlar som beskriver Messias. Detta uppseendeväckande faktum borde leda bibel-studerande överallt till att jämföra vad de har blivit lärda om Jesus med den Jesus som presenteras i Skriften. Det kommer säkert att visa sig att en evig Son inte passar Bibelns beskrivning av Messias. Genom att uttala sig för en Jesus som är en evig varelse och som kortvarigt går genom livet på jorden, verkar det som om många har fastnat för "fel man".

Jesus gjorde *inte* anspråk på att vara Gud

Johannes evangelium är Jesu identitet ett huvudtema. Johannes säger att han skrev med ett grundsyfte: att övertyga sina läsare om att Jesus är "*Messias, Guds Son*" (Joh 20:31). Enligt Johannes skilde sig Jesus noggrant från Fadern som är "*den ende sanne Guden*" (Joh 17:3; jfr Joh 5:44, 6:27). Om vi i Johannes vittnesbörd skulle finna ett bevis på att Jesus är "fullt jämlik" med Gud i trinitarisk betydelse skulle vi upptäcka något som Johannes inte avsåg, och med tanke på sitt judiska arv inte skulle ha förstått. Alternativet är att vi måste medge att Johannes introducerar en helt ny bild av vad det innebär att vara Messias som står i strid med Gamla testamentet och som kullkastar Johannes (och Jesu) eget yrkande på att enbart Fadern är sann Gud (Joh 5:44, 17:3). En sådan uppenbar självmotsägelse är knappast trolig.⁷

Det är hög tid att vi tillåter Jesus bringa klarhet i ämnet. I Matteus, Markus och Lukas redogörelser får vi veta att Jesus uttryckligen skrev under på den absoluta monoteismen i Gamla testamentet (Mark 12:28-34). Men förvirrade han ändå inte begreppen, enligt Johannes genom att, när allt kom omkring, göra anspråk på att vara Gud? Svaret ges klart i Johannes 10:34-36 där Jesus förklarade sin ställning, uttryckt i termer från Gamla testamentet, om Guds *mänskliga* representant. Jesus gav beskrivning om sig själv som förklaring till vad det innebär att vara "ett med Fadern" (Joh 10:30). Det är en enhet i *funktion* men genom vilken Sonen fullt ut representerar Fadern. Detta är just idealet för sonskap i Gamla testamentet vilket hade realiserats ofullkomligt i Israels ledare, men som skulle nå en perfekt uppfyllelse i Messias, Guds utvalde kung.

Resonemanget i Johannes 10:29-38 är följande: Jesus började göra anspråk på att han och Fadern var "ett". Det var en enhet av samhörighet och funktion som han vid ett annat tillfälle önskade också för sina lärjungars förhållande till honom och Fadern (Joh 17:11, 22). Judarna uppfattade honom som om han gjorde anspråk på jämlikhet med Gud. Detta gav Jesus tillfälle att förklara sig själv. Vad han i själva verket gjorde anspråk på, säger han, var att vara "*Guds Son*" (v 36), en erkänd synonym för Messias. Anspråket på sonskap var inte orimligt, hävdade Jesus, med tanke på det välkända faktum att också ofullkomliga representanter för Gud hade av denne kallats "*gudar*" i Gamla testamentet (Ps 82:6). Långt ifrån att göra anspråk på evigt sonskap, jämförde han sin tjänst och funktion med domarnas. Han ansåg sig själv som Guds representant *par excellence* eftersom han, ensam i sitt slag, var Guds Son, den ende, oförliknelige Messias, som kommit till på ett övernaturligt sätt och

⁷ "Det bör noteras att Johannes är ett lika orubbligt vittne som någon i Nya testamentet till judendomens grundläggande lära om enhetlig monoteism (jfr Rom 3:30; Jak 2:19). Där finns den ende sanne Guden (Joh 5:44, 17:3)" (J. A. T. Robinson, *Twelve More New Testament Studies*, SCM Press, 1984, s. 175). Jesus hänvisade till Fadern som "den ende sanne Guden" (Joh 17:3). Sådana påståenden borde göra slut på all diskussion.

som var målet för all profetia i Gamla testamentet. Men det finns absolut inget i Jesu beskrivning av sig själv som kommer i konflikt med monoteismen i Gamla testamentet eller som kräver en omredigering av den heliga texten i Femte Moseboken 6:4. Jesu självförståelse ligger noggrant inom de gränser som är nerlagda av Guds auktoritativa uppenbarelse i Skriften. I annat fall skulle hans anspråk på att vara Messias ha varit utan laga kraft. Skrifterna skulle ha brutit samman.

Johannes judiska språk

Eftersom Jesus uttryckligen förnekade att han var Gud i Johannes 10:34-36 är det synnerligen dåraktigt att tro att han motsade sig själv på andra ställen. Man får inte glömma att Johannes evangelium bör undersökas med vissa självklara, fasta principer. Jesus skiljer sig från *"den ende sanne Guden"* (Joh 17:3). Bara Fadern är Gud (Joh 5:44). Johannes önskar att hans läsare ska förstå att allt han skriver bidrar till den enda stora sanningen att Jesus är Messias, Guds Son (Joh 20:31). Jesus själv säger, som vi har sett, att termen "gud" kan användas av en mänsklig varelse som representerar Gud men medför sannerligen inte "jämställd gudomlighet". Jesu egen självbenämning är helt enkelt *"Guds Son"* (Joh 10:36). I Johannes 10:24-25 berättade Jesus "tydligt" för dem att han var Messias, men de trodde honom inte.

Jesus säger ofta att han har "sänts av Gud". Vad genomsnittsläsaren förstår med detta uttryck är inte alls det som Johannes menar. Johannes Döparen var också "sänd av Gud", vilket inte betyder att han hade existerat före sin födelse (Joh 1:6). Profeter i allmänhet är "sända" av Gud (Dom 6:8; Mika 6:4) och lärjungarna själva ska "sändas" liksom Jesus var "sänd" (Joh 17:18). "Att komma ner från himlen" behöver inte betyda nedstigande från ett tidigare liv lika lite som Jesu "kött, som är brödet som kom ner från himlen" bokstavigt steg ner från skyn (Joh 6:50-51). Nikodemus erkände att Jesus hade "kommit från Gud" (Joh 3:2) men tänkte inte på honom som preexistent. När det judiska folket talade om profeten *"som skall komma hit till världen"* (Joh 6:14; jfr 5 Mos 18:15-18) ansåg inte heller de att denne levde före sin födelse.

Jakob kan säga att ”*allt det goda vi får och varje fullkomlig gåva är från ovan och kommer ner från ljusens Fader*” (Jak 1:17). ”Att komma ner från himlen” är Jesu och judarnas åskådliga sätt att beskriva gudomligt ursprung vilket sannerligen passar in på Jesus genom jungfrufödelsen.

Påståendena om ”preexistens” i Johannes (Joh 3:13⁸, 6:62) står i samband med *Människosonen* som avser mänsklig varelse. Det som på sin höjd skulle kunna bevisas från dessa verser är att Jesus var *en mänsklig varelse* som levde i himlen innan han föddes på jorden! Denna slags förklaring är dock onödig sedan det en gång har noterats att Daniel, 600 år tidigare, i en syn hade sett Människosonen föras fram till Fadern, till en position som Nya testamentet säger att Jesus fick genom uppståndelsen och himmelfärden. Som Messias såg Jesus sig själv i rollen av den som senare skulle upphöjas till himlen eftersom detta enligt Daniels gudaingivna syn var bestämt om Messias innan hans *andra* kommande i härlighet. Jesus ”existerar” verkligen innan sin framtida återkomst till jorden. Allt detta sågs i förväg av Daniel innan Messias födelse. Därför såg Jesus fram emot att stiga upp till Fadern där han tidigare hade setts i synen som *en upphöjd mänsklig varelse – Människoson* (Joh 6:62). Att säga att Jesus faktiskt var vid Faderns tron som en mänsklig varelse före sin födelse i Betlehem är att missförstå både Johannes och Daniel. Jesus måste födas innan något som blivit förutsagt om honom i Gamla testamentet kunde äga rum.

Härlighet före Abraham

Jesús fann sin egen historia skriven i de hebreiska Skrifterna (Luk 24:27). Rollen som Messias var tydligt nedtecknad där. Inget i det gudomliga vittnesbördet hade antytt att monoteismen i Gamla testamentet radikalt skulle störas genom framträdandet av Messias. En mängd bevis kommer att stödja

⁸ Alternativt kan Jesu ”uppstigande” vara en referens till hans kunskap om gudomliga hemligheter (jfr Ords 30:3-4).

påståendet att apostlarna aldrig för ett ögonblick ifrågasatte Guds absoluta odelbarhet, eller att framträdandet av Jesus skapade något teoretiskt problem angående monoteismen. Det är därför ödeläggande för Bibelns helhet att påstå att Jesus i en eller två texter i Johannes kastade omkull sin egen trosbekännelse att Fadern var ”den ende sanne Guden” (Joh 17:3), eller att han tog sig själv långt utanför kategorin av mänsklig varelse genom att tala om en medveten existens av evighet. Hans bön om den härlighet som han hade innan världen var till (Joh 17:5) kan förvisso lätt förstås som längtan efter den härlighet som förberetts för honom i Faderns planering. Den härlighet som Jesus avsåg för sina lärjungar hade också blivit ”given” (Joh 17:22), men de hade *ännu inte* tagit emot den.⁹

Det var typiskt för judiskt tänkande att allt av högsta betydelse för Guds syfte – Mose, lagen, ångern, Guds rike och Messias – hade ”existerat” hos Gud av evighet. Med detta synsätt kan Johannes tala om korsfästelsen som hade ”hänt” innan världens grundläggning (Upp 13:8). Petrus som skrev sent under det första århundradet känner fortfarande bara till Jesu ”preexistens” som en existens i Guds *förhandskänedom* (1 Petr 1:20). Hans predikningar i de första kapitlen av Apostlagärningarna återspeglar exakt samma uppfattning.

Men vad gör vi med favoritbeviset i Johannes 8:58 som säger att Jesus existerade före Abraham? Förvirrar Jesus ändå allting genom att å ena sidan säga att enbart Fadern är den ”ende sanne Guden” (Joh 17:3; 5:44) – och att han själv *inte* är Gud utan Guds Son (Joh 10:36) – och å andra sidan att han, Jesus, också är en icke-skapad varelse? Förklarar han sin ställning inom den igenkännliga kategorin i Gamla testamentet (Joh 10:36; Ps 82:6; 2:7) bara för att ställa en olöslig gåta genom att säga att han hade levt före Abrahams

⁹ ”I några judiska skrifter tillskrivs den förväntade Messias preexistens men bara tillsammans med andra vördnadsvärda saker och personer, sådana som tabernaklet, lagen, Jerusalems stad, laggivaren Mose själv, Israels folk” (Ottley, *Doctrine of Incarnation*, s. 59).

födelse? Måste det trinitariska problemet, som aldrig har lösts tillfredsställande, lyftas fram på grund av en enda text i Johannes? Skulle det inte vara klokare att läsa Johannes 8:58 i ljuset av Jesu senare påstående i 10:36 och i resten av Skriften?

I den alltigenom judiska anda som vilar över Johannes evangelium är det naturligt att tro att Jesus talade i termer, allmänt rådande bland dem som fostrats i den rabbiniska traditionen. I en judisk kontext betyder inte påståendet om preexistens att man gör anspråk på att vara en icke-skapad varelse! Det innebär däremot att man har absolut betydelse i den gudomliga planen. Jesus är förvisso huvudanledningen till skapelsen. Men den ende Gudens skapande aktivitet och hans frälsningsplan manifesterades inte i en unik skapad varelse, Sonen, förrän Jesu födelse. Jesus som person fick sitt ursprung då Guds självuttryck tog form i en mänsklig varelse (Joh 1:14).¹⁰

Det är ett välkänt faktum att samtalen mellan Jesus och judarna ofta ledde till missförstånd. I Johannes 8:57 hade Jesus i själva verket inte sagt, som judarna tycktes tro, att han hade sett Abraham, och att Abraham hade glatt sig över att se Messias dag (v 56). Patriarken förväntade sig att uppstå vid uppståndelsen på den yttersta dagen (Joh 11:24; Matt 8:11) och ta del i det messianska riket. Jesus gjorde anspråk på företräde framför Abraham, men i vilken bemärkelse?

Han hade varit "*Lammet som är slaktat från världens grundläggning*" (Upp 13:8; jfr 1 Petr 1:20) – inte naturligtvis bokstavligt men i Guds plan. På detta sätt *var* också Jesus före Abraham. Abraham kunde alltså se framåt

¹⁰ Jämför G. B. Caird, *The Development of the Doctrine of Christ in the New Testament*, s. 79: "Judarna hade trott bara på preexistensen av en personifikation; visheten var en personifikation, antingen av ett gudomligt attribut eller av ett gudomligt syfte men aldrig en person. Varken det fjärde evangeliet eller Hebreerbrevet talar någonsin om det eviga Ordet eller Guds vishet i termer som tvingar oss att betrakta det som en person."

mot Messias ankomst och hans rike. Messias och riket ”pre-existerade” därför i den bemärkelsen att de hade ”setts” av Abraham genom trons ögon.¹¹

Uttrycket ”*Jag är*” i Johannes 8:58 betyder absolut inte ”Jag är Gud”. Det är *inte* som så ofta påstås det gudomliga namnet i Andra Moseboken 3:14 där Jahve förklarade: ”Jag är den självexisterande” (”ego eimi o ohn”). Jesus gjorde inte någonstans anspråk på denna titel. Den rätta översättningen av ”ego eimi” i Johannes 8:58 är ”Jag är han”, det vill säga den utlovade Kristus [Messias] (jfr samma uttryck i Johannes 4:26: ”*Jag som talar med dig, är den [Messias] du nu nämnde.*” 1917 års övers.).¹² Innan Abraham var född hade Jesus varit ”känd i förväg” (jfr 1 Petr 1:20). Jesus gör här det häpnadsväckande anspråket på absolut signifikans när det gäller Guds syfte.

Logos i Johannes 1:1

Det finns ingen anledning, annan än vanans makt, att tolka ”Ordet” i Johannes 1:1 så att det betyder en andra gudomlig person *före Jesu födelse*.¹³ En liknande personifikation av visheten i Ordspråksboken 8:22, 30 och Lukas 11:49 betyder inte att det är fråga om en andra person. Det finns ingen möjlighet att ge rum för en ”andra gudomlig person” i den uppenbarade gudomen så som Johannes och Jesus tolkade det. Fadern förblir ”*den ende sanne Guden*” (Joh 5:44, Joh 17:3) som han alltid har varit. Genom att läsa *Logos* (”Ordet”) från det perspektiv som Gamla testamentet ger kommer vi att förstå att det handlar om Guds aktivitet i skapelsen, hans mäktiga livgivande befallning genom vilket allt blev till (Ps 33:6-12). Guds ord är den kraft genom vilket hans syften befrämjas (Jes 55:11). Om vi jämför med nå-

¹¹ H. H. Wendt, D. D. som kommenterar Johannes 8:58 säger: ”Jesu jordiska liv var förutbestämt och förutsett av Gud före Abrahams tid” (*The Teaching of Jesus*, Vol. II, s. 176)

¹² Edwin Freed i JTS, 33, 1982, s. 163: ”I Joh 8:24 bör ’ego eimi’ förstås som en referens till Jesus som Messias ...’Om du inte tror att jag är han, kommer du att dö i dina synder.’”

¹³ Se fotnot 10.

got annat ställe i Nya testamentet kan vi jämställa Ordet med det skapande frälsningsbudskapet, evangeliet. Sådan är betydelsen genomgående i Nya testamentet (Matt 13:19; Gal 6:6, etc.).

Det är sådana tankesammansättningar som utgör betydelsen av Logos, "Ordet". *"Allt blev till genom det, och utan det blev ingenting till"* (Joh 1:3 [Bibel2000]). I Johannes 1:14 förkroppsligas Ordet i en verklig mänsklig varelse som har ett gudomligt ursprung i sin övernaturliga konception.¹⁴ Från denna tidpunkt, *"när tiden var fullbordad"* (Gal 4:4) uttrycker sig den ende Guden i en ny skapelse, motsvarigheten till den ursprungliga skapelsen i Adam. Jesu konception och födelse markerar ett nytt, hittills okänt skede av Guds syfte i historien. Som den andre Adam träder Jesus in på scenen för hela frälsningsprogrammet. Han öppnar vägen till odödligheten. I honom avslöjas slutligen Guds syfte i en mänsklig varelse (Hebr 1:1-2).

Allt detta betyder ändå inte att Jesus gav upp ett liv för ett annat. Detta skulle allvarligt störa parallellen med Adam som också var *"son till Gud"* genom direkt skapelse (Luk 3:38). Det skulle också komma i konflikt med den rena monoteismen som den avslöjats överallt i Skrifterna, och *"Skriften kan inte göras om intet"* (Joh 10:35). Snarare börjar Gud i det första århundradet v.t. tala till oss genom en ny Son, hans sista Ord till världen (Hebr 1:1-2). Det är föreställningen om en evigt existerande son som så våldsamt spränger sönder den bibliska ordningen och utmanar monoteismen och hotar Jesu sanna mänsklighet (1 Joh 4:2; 2 Joh 7).

Denna förståelse av Jesus i Johannes evangelium kommer att sätta Johan-

¹⁴ Jämför med James Dunn som i *Christology in the Making*, s. 243 behandlar Johannes 1:1-14: "Slutsatsen som tycks framgå ur vår analys är att det är bara med vers 14 som vi kan börja tala om det *personliga* Logos ... Syftet fördunklas av det faktum att vi måste översätta det maskulina logos som "han" ... Men om vi i stället översätter logos som "Guds yttrande" skulle det bli tydligare att versen inte nödvändigtvis betyder att Logos i verserna 1-13 syftar på en personlig gudomlig varelse."

nes i samförstånd med sina apostoliska bröder och monoteismen i Gamla testamentet kommer att bevaras intakt. Kyrkohistoriens fakta visar att de hebreiska Skrifternas oinskränkta monoteism snart övergavs efter den nytestamentliga tiden under inflytande av främmande grekiska föreställningar. Vid samma tid glömdes det förutbestämda innehållet i att vara Messias bort och med det verkligheten av det framtida messianska riket. Resultatet blev årtal av konflikter – som fortfarande är olösta – över hur en redan existerande andra gudomlig person kunde kombineras med en helt mänsklig varelse i en enda individ. Begreppet om bokstavlig preexistens för Messias är den inkränkande åsikten, den del av det kristologiska pusslet som inte passar in. Utan den träder en klar bild av Jesus fram, uttryckt med den hebreiska uppenbarelsens termer och apostlarnas undervisning. Gud, Fadern, förblir verkligen den ende sanne Guden, den ende som ensam är Gud (Joh 17:3, 5:44) och Jesu enhet med sin Fader visar sig i en enhet *i funktion* som verkställs genom en som verkligen är Sonen, så som Bibeln på alla andra ställen uppfattar denna term (Joh 10:36). Om kristendomen ska återupplivas och enas måste det ske på grundvalen av tro på Jesus, Bibelns Messias, oförstörd av grekernas vilseledande spekulationer som visade mycket liten förståelse för den hebreiska världen i vilken kristendomen föddes.

Jesu ”gudomlighet”

Att säga att Jesus inte är Gud är inte att förneka att han, ensam i sitt slag, är beklädd med gudomlig natur. Gudomlighet är, så att säga, ”inbyggt” i honom på grund av hans konception, ensam i sitt slag, under inflytande av den helige Ande liksom genom den Ande som bodde i honom i fullt mått (Joh 3:34). Paulus erkänner att ”*i honom bor gudomens hela fullhet*” (Kol 2:9, jfr 1:19). Genom att se människan Jesus ser vi hans Faders härlighet (Joh 1:14). Vi ser att Gud själv ”*var i Kristus [Messias] och försonade världen med sig själv*” (2 Kor 5:19). Guds Son är därför höjdpunkten av Guds skapelse, det fulla uttrycket för gudomlig natur i en mänsklig varelse. Även om Faderns härlighet hade uppenbarats i Adam (Ps 8:5; jfr 1 Mos 1:26), fastän i mycket lägre grad, är Faderns vilja i Jesus till fullo klargjord (Joh 1:18).

Inte något av vad Paulus säger om Jesus tar bort honom från kategorin mänsklig varelse. Guds närvaro som bodde i templet förvandlade inte templet till Gud! Man observerar sällan att Paulus tillskriver också kristna¹⁵ som har Messias ande i sig en hög grad av gudomlighet (Ef 3:19). Liksom ”Gud var i Kristus [Messias]” (2 Kor 5:19) så var Kristus [Messias] ”i Paulus” (Gal 2:20), och han ber att de kristna ska bli ”helt uppfyllda av all Guds fullhet” (Ef 3:19, jfr 1:23). Petrus talar om de troende som fått ”gudomlig natur” (2 Petr 1:4). Vad som är sant om den kristne är sant i ännu högre grad om Jesus som är ”banbrytaren” som leder andra igenom frälsningsprocessen efter att framgångsrikt ha fullbordat loppet själv.

Att vara till i Gudsgestalt

Trots de omfattande bevis från Nya testamentet som visar att apostlarna alltid skilde Jesus från ”en Gud, Fadern” (1 Kor 8:6), litar många helt på den traditionella föreställningen att Jesus var en andra icke-skapad varelse, fullt ut Gud i Filipperbrevet 2:5-11. Det är något av en paradox att författaren till kristologi i *Dictionary of the Apostolic Church* kan säga att Paulus aldrig ger Kristus [Messias] namnet ”Gud” eller beskriver honom som ”Gud” men ändå finner en beskrivning av Kristi [Messias] eviga preexistens i himlen i Filipperbrevet 2.¹⁶

En ny och allmänt hyllad studie av den bibliska föreställningen om Jesus – *Christology in the Making*, av James Dunn – varnar oss för faran att i Paulus ord läsa in slutsatserna av senare generationers teologer, de ”fäder” i den grekiska kyrkan som levde århundradena efter att de nytestamentliga Skrifterna slutförts. Tendensen att i Skriften hitta vad vi redan tror är förklarligt, efter-

¹⁵ Vi antar att han är döpt på rätt sätt, att han fått utförlig undervisning och är verksam enligt sanningen i Skriften. Läsaren bör vara medveten om att nutida begrepp om vad det innebär att vara en kristen kanske inte svarar mot en biblisk definition. Matteus 7:21 står för Nya testamentets mest obekväma varnande exempel.

¹⁶ Vol. I s. 194.

som ingen av oss lätt kan acceptera den hotande möjligheten att den kunskap vi ”fått” inte stämmer överens med Bibeln. (Problemet är ännu mer akut om vi är involverade i undervisning eller bibelförkunelse.)

Men begär vi inte mer av Paulus än han överhuvudtaget kan ge genom att be honom att i några få korta satser presentera för oss en evig varelse som inte är Fadern? Detta skulle så tydligt hota den absoluta monoteismen som han överallt annars så klart uttrycker (1 Kor 8:6; Ef 4:6; 1 Tim 2:5). Det skulle också lyfta upp hela det trinitariska problemet som Paulus är helt omedveten om trots sin teologiska begåvning.

Om vi på nytt ser på Filipperbrevet 2 måste vi ställa frågan om Paulus i dessa verser verkligen gjorde vad som skulle bli hans enda anspelning på det faktum att Jesus hade levt före sin födelse. Kontexten av hans yttranden visar att han enträget ber de heliga att vara ödmjuka. Frågan har ofta ställts om det på något sätt är troligt att han genom denna lektion skulle vilja påtvinga sina läsare en uppfattning, att en som evigt varit Gud skulle ta beslutet att bli människa. Det skulle också vara märkligt om Paulus skulle hänvisa till den preexisterande Jesus som Jesus Messias och på så sätt förlägga till evigheten det namn och den tjänst som han fick vid födseln.

Man kan lätt förstå Paulus i Filipperbrevet 2 om man talar i termer av ett älsklingstema: Adam-kristologi. Det var Adam som var Guds avbild som Guds son (1 Mos 1:26; Luk 3:38), medan Jesus, den andre Adam (1 Kor 15:45) också var i gudsgestalt (de två orden ”avbild” och ”gestalt” kan bytas ut mot varandra).¹⁷ Men medan Adam under inflytande av Satan försökte gripa jämlikheten med Gud (”*ni blir som Gud*”, 1 Mos 3:5) gjorde inte Jesus det. Även om han hade all rätt till gudomlig befattning eftersom han var den Messias som återspeglade den gudomliga Närvaron ansåg han inte att jäm-

¹⁷ Se särskilt C.H. Talbert, ”*The problem of Preexistence in Philippians 2:6-11*”, JBL 86 (1967) s. 141-153. Också G. Howard, ”*Philippians 2:6-11 and the Human Christ*”, CBQ 40 (1978), s. 368-387.

likheten med Gud var något att ”sträva efter”. I stället avstod han från alla privilegier och avvisade Satans erbjudande om makt över världens riken (Matt 4:8-10), och förhöll sig under sitt liv som en tjänare ända till det ögonblick då han dog som brottsling på ett kors.

Som svar på detta liv i ödmjukhet har nu Gud upphöjt Jesus till positionen av messiansk Herre vid Faderns högra sida som Psalm 110 förutsade. Paulus säger inte att Jesus återfick en position som han för en tid avstått ifrån. Han tycks snarare ha fått sin upphöjda befattning för första gången efter sin uppståndelse. Även om han hela livet hade varit Messias blev hans position offentligt bekräftad när han genom uppståndelsen från de döda gjordes ”*både till Herre och Messias*” (Apg 2:36, jfr Rom 1:4). Om vi läser Paulus redogörelse för Jesu liv på detta sätt, som en beskrivning av Herrens kontinuerliga självförnekelse, kan vi se en liknande parallell till en annan av hans kommentarer om Jesu liv. ”*Han var rik men blev fattig för er skull, för att ni genom hans fattigdom skulle bli rika*” (2 Kor 8:9). Adam hade fallit, medan däremot Jesus ”frivilligt steg ner”.

Den traditionella tolkningen av avsnittet i Filipperbrevet 2 beror nästan helt och hållet på att man uppfattar Jesu tillstånd ”*i Gudsgestalt*” som en referens till ett preexistent liv i himlen. Översättningar har gjort mycket för att understödja denna åsikt. Verbet ”var” i uttrycket ”*han var till i Gudsgestalt*” förekommer ofta i Nya testamentet och ger på intet sätt stöd åt betydelsen ”att existera i evighet” även om vissa översättningar försöker pressa in den betydelsen. I Första Korintierbrevet 11:7 säger Paulus att en man inte bör ha något på huvudet eftersom han *är* Guds avbild och härlighet. Verbet här är inte annorlunda än det ”*var*” som beskriver Jesus ”*i Gudsgestalt*”. Om en vanlig människa är Guds härlighet och avbild, hur mycket mer är då inte Jesus det, han som är Guds fullkomliga mänskliga representant hos vilken gudomens hela fullhet bor (Kol 2:9). Paulus avsikt i Filipperbrevet 2 är inte att introducera det omfattande ämnet om en evig gudomlig varelse som blev människa utan för att ge en enkel lektion i ödmjukhet. Vi bör ha samma

attityd som Jesus, vi bör tänka som han gjorde. Men vi anmodas inte att inbilla oss vara eviga gudomliga varelser beredda att avstå från gudom för att komma till jorden som människor.

Det är inte allmänt känt att många har haft betydande reservationer då man läst Filipperbrevet 2 som en utsaga om preexistens. En före detta professor i teologi skrev år 1923: "Paulus ber filipperna att upphöra med oenighet och att uppträda med ödmjukhet mot varandra. I Andra Korintierbrevet 8:9 uppmanar han sina läsare att vara generösa med gåvor. Man kan fråga sig om det skulle vara helt naturligt för honom att framhålla dessa två enkla moraliska frågor genom tillfälliga anspelningar (och den enda referens som han någonsin gör) på en så stor fråga som inkarnationen utgör. Många tror att hans enkla vädjanden skulle få större verkan om han pekade på det inspirerande exemplet om Messias ödmjukhet och självuppoffring i sitt mänskliga liv som i Andra Korintierbrevet 10:1: '... jag uppmanar er vid Kristi mildhet och godhet ...'" Författaren till dessa kommentarer, A. H. McNeile, föreslår följande parafra: "Även om Jesus genom hela sitt liv var gudomlig tyckte han likväl inte att privilegiet att behandlas som jämställd med Gud skulle hävdas till varje pris. Av egen fri vilja avstod han från allt (allt självförsvar och gudomlig ära) genom att anta en tjänares gestalt."¹⁸

Paulus pekar på det faktum att Jesus framträdde på den mänskliga scenen som vilken människa som helst ("till det yttre som en människa"). Då man ser på hans liv som helhet var det en ständig process av att ödmjuka sig själv som kulminerade med hans död på korset. Den andre Adam, i motsats till den förste, underordnar sig fullständigt Guds vilja, och som en följd av detta får han den högsta upphöjelsen.

¹⁸ *New Testament Teaching in the Light of St Paul's*, s. 65-66.

Huvud för en ny skapelse

Parallellen mellan Adam och Jesus utgör grunden för Paulus tänkande om Messias. Kristus [Messias] har samma förhållande till den nya skapelsen, församlingen, som Adam hade till den skapelse som började i Första Moseboken. Mänskligheten får en ny start med Jesus. Med Jesu framträdande som en representativ människa, den nye Adam, börjar samhället om från början igen. Denna överensstämmelse störs allvarligt om Jesus, när allt kommer omkring, inte har sitt upphov i en människa. Liksom Adam är skapad som ”son till Gud” (Luk 3:38) så gör Jesu konception honom till ”Guds Son” (Luk 1:35). Visserligen är Adam av jorden (1 Kor 15:47) medan Jesus ”den andra människan kom från himlen” – han kom inte enligt Paulus från himlen vid sin födelse utan vid sin andra ankomst för att uppväcka dem som dött i tron (1 Kor 15:45 f). Här ser vi sprickan i den traditionella åsikten om preexistens. I Paulus tankevärld kretsar förflyttningen av Kristus [Messias] från himmel till jord kring *Parousia* (den andra ankomsten). I senare uppfattning förflyttades centrum för intresset till hans födelse. Därför är det egendomligt att den traditionella ordningen ser bakåt i historien medan Bibeln först och främst orienterar oss mot Messias framtida kommande i härlighet.

Det är som huvud för den nya skapelsen och som centrum för Guds kosmiska syfte som Paulus beskriver Jesus i Kolosserbrevet 1. Hans avsikt är att visa den ojämförliga position som Jesus har vunnit genom uppståndelsen och hans företräde i den nya ordningen gentemot anspråken från rivaliserande religionssystem av vilka kolosserna var hotade. Alla auktoriteter var skapade ”i honom” [Messias] (Kol 1:16). På samma sätt hade Jesus också gjort gällande: ”Jag har fått all makt i himlen och på jorden” (Matt 28:18). Med ”allt” menar Paulus här den förnuftiga, levande skapelse som består av ”tronfurstar och herradömen, makter och väldigheter” som var skapade ”i Kristus [Messias]”, ”genom Kristus [Messias]” (inte ”av”) och ”för Kristus [Messias]”. Det är hans kungarike som Paulus har i åtanke (Kol 1:13). Jesus är den förstfödde av varje

levande varelse såväl som den förstfödde från de döda (Kol 1:15, 18).¹⁹ Termen ”*förfödd*” pekar ut honom som den ledande representanten i den nya skapelseordningen liksom dess upphov, en position som han uppnådde genom att bli den förste som fick odödlighet genom uppståndelsen. I Uppenbarelseboken 3:14 kallar Johannes på samma sätt Jesus ”*upphovet till Guds skapelse*” vilket givetvis betyder att han själv var del av skapelsen. Att ”*förfödd*” i Bibeln betecknar den som innehar den högsta befattningen kan visas i Psalm 89:28 där den ”*förfödde*”, Messias, är den ”*högste bland kungarna på jorden*” och som likt David utvalts *ur folket* och upphöjts (Ps 89:20). Paulus har på nytt utvecklat det messianska begreppet som redan var väl grundat i de hebreiska Skrifterna.

Inte i något av Paulus uttalanden kan vi träffa på en ”andra, evig gudomlig varelse”. Snarare presenterar han för oss den förhärligade andre Adam, som nu blivit upprest till den gudomliga tjänsten för vilken människan ursprungligen var skapad (1 Mos 1:26; Ps 8). Jesus representerar nu det mänskliga släktet som huvud för mänsklighetens nya ordning. Han ber för oss som oförliknelig överstepräst i det himmelska templet. Genom att tillskriva den uppståndne Herren sådana upphöjda titlar finns det inte något skäl att tro att Paulus har brutit mot sin egen klart uttalade monoteism i 1 Korintierbrevet 8:6: ”... så har vi bara en Gud, Fadern, ... och en Herre, Jesus Kristus.” Inte något i Kolosserbrevet driver oss att tro att Paulus, utan förvarning har skilt sig från Matteus, Markus, Lukas, Petrus och Johannes och gått ifrån den absoluta monoteismen som han förklarar så noggrant och tydligt på andra ställen (1 Tim 2:5; Ef 4:6) och som fanns djupt inbäddat i hela hans teologiska bakgrund.

¹⁹ I Kolosserbrevet 1:17 är många översättare mindre varsamma än NASB [New American Standard Bible] som visligt förvisar till marginalen implikationen att Jesus ”*existerade före*” allting. Det är tillräckligt att säga med Paulus att han är ”*före*” allting, med innebörden att han är högst i den skapade världen, inte att han bokstavligen är den förste som skapats i tiden eller existerat i evighet. I Johannes 1:15, 30, påvisas en liknande entusiasm för preexistens av de översättningar som

”Den i framtiden bebodda jord som vi talar om”

Hebreerbrevets författare lägger särskild betoning på Jesu mänsklighet. Han frestades på alla områden som vi och var likväl utan synd (Hebr 4:15). Gud skapade ursprungligen tidsåldrarna *genom* (inte ”av”) Sonen med tanke på dennes bestämelse som Messias (Hebr 1:2). Efter att ha talat till oss på olika sätt och vid olika tidpunkter genom representanter i det förflutna har nu Gud slutligen talat till oss i en som verkligen är Son (Hebr 1:2). Författaren avser inte att berätta för oss (det som Jesus inte visste, Markus 10:6) att Jesus hade varit det aktiva verktyget vid skapelsen, beskrivet i Första Moseboken. Det var Gud som hade vilat på sjunde dagen efter att ha fullbordat sitt arbete (Hebr 4:4, 10).²⁰ Det är också Gud som än en gång kommer att föra in Sonen till framtidens ”bebodda” jord: ”Och när han låter den Förstfödde träda in i världen...” Hebr 1:6).²¹

När Messias har återinförts till jorden kommer ett antal viktiga utlåtanden om honom att bli historia. För det första kommer Messias tron att upprättas (Hebr 1:8). (Jämför med ”När Människosonen kommer i sin härlighet

inte tillåter oss att se att versen mycket väl kan återges på följande sätt: ”Han som kommer efter mig har intagit en position framför mig, eftersom han hade absolut företräde framför mig” (Se kommentarerna av Raymond Brown i *The Anchor Bible series* och av Westcott). NIV [New International Bible] är vilseledande då den beskriver Jesus som ”returning”[återvändande] eller ”going back” [gående tillbaka] till Fadern. Han ”gick” eller ”steg upp” (Se Joh 13:3, 16:28, 20:17).

²⁰ Nya testamentet är helt tydlig med att Gud, Fadern, är skaparen i 1 Mos 1:1; Apg 7:50, 14:15, 17:24; Upp 4:11, 10:6, 14:7; Mark 10:6, 13:19.

²¹ Jämför *Tyndale Commentary on Hebrews* av Thomas Hewitt (1960), s. 56: ”Översättningen är därför, ‘och när han igen låter den förstfödde träda in i världen.’”

... *då skall han sätta sig på sin härlighets tron*”, Matt 25:31).²² Som representant för Faderns gudomliga majestät, kommer den messianska titeln ”gud” att tillämpas på Jesus liksom det en gång tillämpades på Israels domare som förebådade Israels högste domare, Messias (Ps 82:6). En annan profetia från Psalm 102:25 kommer också att förverkligas i Messias kommande kungarike. Grundvalarna för en ny jord och en ny himmel kommer att läggas såsom Jesaja 51:16 och 65:17 förutser. Hebreerbrevet 1:10 kan lätt missuppfattas att betyda att Herren Messias var ansvarig för skapelsen i Första Moseboken. Detta förbiser dock författarens citat från Septuaginta av den helt igenom messianska psalmen 102. Dessutom konstaterar han uttryckligt att hans serier av sanningar om Sonen syftar på den tid när han ”på nytt förs in” till jorden (Hebr 1:6). Och i Hebreerbrevet 2:5 säger han oss omigen att det är ”*framtidens*” bebodda jord som han talar om i kapitel 1. Författaren måste tillåtas att ge sin egen kommentar. Hans intresse gäller det messianska kungariket, inte skapelsen i Första Moseboken. Eftersom vi inte delar Nya testamentets messianska vision som vi borde, har vi tendens att se tillbaka snarare än framåt. Vi måste anpassa oss till hela Bibelns alltigenom messianska sätt att se.²³

Den hebreiska bakgrunden till Nya testamentet

Som sammanfattning och för att orientera oss själva om de nytestamentliga författarnas tankevärld är det bra att lägga fram de huvudavsnitt i de hebreiska Skrifterna varifrån de hämtade sin likartade förståelse för personen Kristus [Messias]. Ingenstans kan det bevisas att Messias skulle vara en icke-skapad varelse, ett faktum som bör få oss att söka oss utanför Bibeln efter källan till ett sådant revolutionerande begrepp.

²² Se också Matt 19:28; Luk 22:28-30; Upp 2:26, 3:21, 5:10, som tillsammans med många andra texter förutser upprättandet av det messianska kungariket på jorden när Jesus återvänder.

²³ För vidare information om hur Hebreerbrevets författare använder Psalm 102 i Hebreerbrevet 1:10, se F. F. Bruce, *Epistle to the Hebrews*, s. 21-23.

Det ursprungliga syftet för människan, skapad till Guds avbild och härlighet var att utöva herravälde över jorden (1 Mos 1:26; Ps 8). Detta ideal förloras aldrig i vår hopplöshet för psalmisten talar om ”härlighet” med vilket människan har blivit (potentiellt) krönt; ”*allt har du lagt under hans fötter*” (Ps 8:6-7). Allteftersom den gudomliga planen utvecklas blir det klart att den utlovade ”*kvinnans säd*” som ska göra om intet den katastrof som Satan orsakade (1 Mos 3:15) kommer att vara en avkomling till David (2 Sam 7:13-16). Han kommer att kalla Gud sin Fader (2 Sam 7:14) och bli utnämnd som Guds Son, Messias, till vilken Gud anförtrot jordens ledarskap (Ps 2). Men innan Messias tar upp sin kungliga befattning kommer han att sitta vid Faderns högra sida och bära titeln ”Herre” (Ps 110:1).²⁴ Som Mäniskoson, ställföreträdare, kommer han att ta sin plats i himlen innan han får auktoritet från Gud att administrera ett universellt imperium (Dan 2:44, 7:14; Apg 3:20-21). Efter att vid sin första ankomst ha lidit för folkets synder (Jes 53; Ps 22) skall han komma igen som Guds förstfödde, härskaren över jordens kungar (Ps 89:28) vilket förutsågs av David som också var utvald ur folket (Ps 89:20-21).

Som den andre Mose måste Messias framträda i Israel (5 Mos 18:18) och härleda sitt gudomliga ursprung genom en övernaturlig födelse av en jungfru (Jes 7:14; Luk 1:35) och bekräftas som Guds Son genom sin uppståndelse från de döda (Rom 1:4). Som överstepräst betjänar nu Messias sitt folk från himlen (Hebr 8:1-2) och inväntar den tid då allt ska återupprättas (Apg 3:21), när han är bestämd för att återinföras till jorden som kungarnas kung, den gudomliga gestalt som det talas om i Psalm 45 (Hebr 1:6-8). Vid den tiden, i rikets nya tidsålder, kommer han att regera med sina lärjungar (Matt 19:28; Luk 22:28-30; 1 Kor 6:2; 2 Tim 2:12; Upp 2:26, 3:21, 20:4). Liksom Adam står som representant för den ursprungliga skapelsen av mänskliga

²⁴ Det hebreiska ordet ”herre” (*adoni*) är aldrig i någon av de 195 förekomsterna titeln på gudom. Herren Gud däremot som *Adonai* finns 449 gånger. Denna avgörande text bevisar att ingen av Bibelns författare trodde att Messias var Gud själv.

varelser på jorden är Jesus den skapade ledaren för mänsklighetens Nya ordning i vilken det mänskliga släktets ideal kommer att uppfyllas (Hebr 2:7).

Inom denna messianska ram kan Jesu person och verk förklaras med ord som apostlarna kunde förstå. Deras avsikt, även när de presenterade den mest "långtgående" kristologin, är att proklamera tro på Jesus som Messias och Guds Son (Joh 20:31) som är centrum för hela Guds avsikt i historien (Joh 1:14). Även om Jesus på det mest förtroliga sätt är tydligt samordnad med sin Fader, förblir den senare den "*ende sanne Guden*" av biblisk monoteism (Joh 17:3). På detta sätt representerar Jesus närvaron av den ende Guden, sin Fader. I människan Jesus, Immanuel, är den ende Guden närvarande hos oss (Joh 14:9).²⁵

Från Guds Son till Gud Sonen

Vi har undersökt Bibelns Jesus genom att dra samman olika slags information, avslöjad i de inspirerade urkunderna. Den bild som träder fram skiljer sig från den bild som presenteras genom traditionell kristendom. Den Messiasgestalt som vi har beskrivit gör inte den första principen av biblisk tro mera invecklad, nämligen tron på en som ensam är sann och oinskränkt Gud (Joh 17:3, 5:44).

Det är lätt att se hur den bibliske Messias blev "Gud Sonen" hos teologerna i efterbiblisk tid. Det var möjligt bara då Bibelns grundläggande messianska föreställningar gradvis undertrycktes. Termen "*Guds Son*" som i Skriften är en rent messiansk titel som beskriver en människas härlighet i intim gemenskap med Fadern missuppfattades alltifrån det andra århundradet och tillämpades på den gudomliga naturen hos en Gud/människa. Vid samma tid kom beteckningen "*Människoson*", också det en titel för Messias

²⁵ Johannes 20:28 beskriver ett tilltal till Jesus som "*Min Herre och min Gud*". Båda titlarna tillskrivs Messias i Gamla testamentet (Ps 45:8, 12, 110:1). Hela avsikten hos Johannes är att presentera Jesus som Messias (Joh 20:31).

som representativ människa, att syfta på hans mänskliga natur. På detta sätt tömdes båda titlarna, ”Guds son” och ”Människoson” på sin ursprungliga messianska betydelse och deras bibliska innebörd förlorades. Medan Gamla testamentets bevis till stor del förkastades – liksom bevisen i de synoptiska evangelierna, Apostlagärningarna, Petrus, Jakob och Johannes i Uppenbarelseboken – omtolkades ett antal verser i Johannes evangelium och två eller tre i Paulus brev för att passa med det nya påfundet att Jesus var den andra personen i en evig treenighet, jämställd med Gud och av samma natur som Han. Men denne Jesus är knappast de bibliska dokumentens Jesus. Han är en annan Jesus (2 Kor 11:4).

Människan och budskapet fördunklat

Parallellt med förlusten av den bibliska innebörden om Messias följde en förlust av innebörden om det messianska riket som är det centrala i all Jesu undervisning och kärnpunkten i evangelium (Luk 4:43; Apg 8:12, 28:23, 31). Hoppet om upprättandet av Messias kungarike på en förnyad jord, ämnet för all profetia i Gamla testamentet som Jesus kom för att bekräfta, ersattes av hoppet om ”himlen när du dör”; och en massiv propagandaapparat övertygade (och fortsätter att övertyga) en okunnig allmänhet om att Jesus aldrig trodde på något så ”jordiskt”, politiskt eller ”oandligt” som Guds kungarike på jorden.

Resultatet av de radikala förändringarna som gradvis segrade över församlingens sätt att se (som började så tidigt som under det andra århundradet) blev en förlust för Jesu centrala budskap – evangeliet om Guds rike (Luk 4:43; Apg 8:12, 28:23, 31) – såväl som missuppfattning om vem han var. Kyrkorna lämnades i inte så lite förvirring då de skulle förklara, hur å ena sidan Jesus var uppfyllelsen av de gammaltestamentliga profetierna om Messias, medan han antogs ha förkastat löftena i Gamla testamentet om att Messias skulle komma för att regera på jorden! Den teori som vanligtvis förs fram är att Jesus upprätthöll Gamla testamentet så länge som det undervisade om ett etiskt kärleksideal, men att han förkastade profeternas vision om

ett katastrofartat gudomligt ingripande i historien som skulle leda till samhällsförnyelse på jorden under Guds rike.²⁶ Kort sagt, Jesus antas ha gjort anspråk på att vara Messias men att på samma gång ha eliminerat allt hopp om upprättelse av teokratin som hans samtida längtade efter.

Det finns ingen som helst tvekan om att de trogna i Israel verkligen såg fram emot Messias ankomst att regera på jorden, men det har länge hävdats att Jesus tog avstånd från sådana ”grova” förväntningar.²⁷ Frågan om varför det judiska folket väntade på ett verkligt messianskt rike på jorden går förbi med tystnad. Om frågan skulle ställas skulle svaret klart ha blivit att de gamla testamentliga Skrifterna hade förutsagt det ingående.

Kyrkor bör komma till insikt om att de inte spelar rent spel med Bibeln genom att tillåta bara den första akten av det gudomliga dramat – den del som gäller den lidande och döende Messias – medan man avfärdar den andra akten, Messias andra ankomst som triumferande kung, Guds sändebud för att upprätta en effektiv och varaktig fred på jorden. Jesu uppståndelse och himmelfärd och hans nuvarande position på Faderns högra sida är bara en del av Guds Sons triumf så som Nya testamentet uppfattar det.

En betänklig och grundläggande missuppfattning ligger bakom det traditionella sättet att tänka om Jesu roll i historien. Det har att göra med Messias politiskt-teokratiska funktion som är huvudkomponenten i uppgiften att vara Messias. Hittills har man, i motsats till Skriftens mest okomplicerade påståenden, gjort det yttersta för att upprätthålla tron att Jesu löften till församlingen att regera med honom i det framtida messianska riket (Matt 19:28; Luk 22:28-30) ska tillämpas på det *nuvarande* tidsskedet. Vad man fortsät-

²⁶ Jesus förnekade aldrig att den förutsagda teokratin en dag skulle upprättas genom honom som Messias. Teologins förlust av sanningen om det framtida messianska kungariket förde också med sig förlusten av det framtida samregerandet med Jesus och den trogna församlingen. På detta sätt försvann kristenhetens mål.

²⁷ Finns lika mycket i Salomos psalmer som i det Gamla testamentet, Ps 2 etc.

ter att överse med är att det är ”*när Människosonen kommer i sin härlighet*” i slutet av den nuvarande tidsåldern (Matt 25:31), ”*när Människosonen sätter sig på sin härlighets tron*” (Matt 19:28) som församlingen ska regera med honom. För att det inte ska råda det minsta tvivel sjunger kören av gudomliga varelser om den församling som hämtats från varje nation, och som Gud har upprättat till kungar och präster, bestämda till att ”*regera på jorden*” (Upp 5:10). Själva messiastanken i Psalm 2 är lika stark som alltid i Uppenbarelseboken 2:26 och 3:21, och de är Jesu helt egna ord till församlingen (Upp 1:1, 22:16). Skrifternas Jesus är ingen annan än den Messias som finns i den gammaltestamentliga profetian och i den apokalyptiska litteraturen.

Det finns ett trängande behov bland kyrkobesökarna att engagera sig i en personlig undersökning av Skrifterna, befriade från den ena eller andra trosbekännelsen som för närvarande så villigt accepteras ”utan vidare”. Vi måste vara hederliga nog att erkänna att majoritetens åsikter inte automatiskt är de rätta, och att traditionen som accepterats okritiskt kan ha gått långt i att gräva ner den ursprungliga tro som Jesus och apostlarna undervisade om. Vi borde kanske ta allvarligt på prästen H. L. Goudges iakttagelse när han skrev om den katastrof som inträffade ”när det grekiska och romerska tänkesättet snarare än det hebreiska kom att dominera kyrkan”. Det var ”en katastrof för lära och liv” enligt prästen Goudge ”från vilken kyrkan aldrig har återhämtat sig”.²⁸ Återhämtning kan bara börja när man vederbörligt beaktar Johannes allvarliga varning för förnekelse om att ”*Jesus är Kristus*” [Messias] (1 Joh 2:22).²⁹ Jesus måste proklameras som Messias med allt det som denna starkt färgade term betyder i sin bibliska miljö.

28 *The Calling of the Jews*, i essäerna om judendom och kristendom.

29 *New Testament Letters* parafraiserade av J. W. C. Wand, D. D.

Vad forskarna medger

I en artikel om "Att predika Kristus" (*Dictionary of Christ and the Apostles*, Vol. II, s. 394) säger James Denny: "Det är meningslöst att säga att Jesus är Kristus [Messias] om vi inte vet vem eller vad Jesus är. Det har ingen betydelse att säga att en okänd person sitter vid Guds högra sida, upphöjd och suverän; ju ivrigare människor tror att Gud har gett dem en furste och frälsare genom denna upphöjelse, ju ivrigare borde de vara att lära känna allt som är möjligt att lära känna om honom."

Detta utmärkta påstående följs av en annan värdefull iakttagelse att "det finns ingen predikan om Kristus [Messias] som inte vilar på den grund som apostlarnas predikan vilade". Vad predikade då Jesus och apostlarna? "Ett av de sätt på vilket Jesus framhöll sin absoluta betydelse för sann religion var denna: han betraktade sig själv som Messias. Den messianska rollen kunde fyllas av bara en person och han var själv personen i fråga; han och ingen annan var Kristus [Messias]." Allt detta är utmärkt men tankarna som följer börjar avslöja en ängslan om Jesus som Messias trots försäkran om motsatsen. "Men är Kristus [Messias] ett begrepp som vi i en annan tid kan begagna oss av för något syfte? Bara, måste det svaras, om vi använder uttrycket med stor frihet." James Denny tycks inte vara medveten om att han håller på att underminera den bibliska innebörden för Jesus att vara Messias och fördunkla hans identitet eftersom Jesus inte kan skiljas från sin messianska tjänst. Han fortsätter: "Vi kan vara säkra på att för dem som först kom att tro på Jesus som Kristus [Messias] var namnet mycket mer otvetydigt än det är för oss; det hade en färg och form som det inte längre har." Men detta måste innebära att vi har förlorat ur sikte vad det betyder att tro att Jesus är Messias. Denny ger oss intryck av att det nu står oss fritt att upprätta vår egen föreställning om vad det innebär att vara Messias utan att ta hänsyn till den bibliska definitionen av det.

Det var dock just denna tendens som kort efter apostlarnas död förde med sig katastrof för kyrkan. Kyrkan började skapa sina egna begrepp om

Messias och genom att göra så förlorades kontakt med Bibelns Jesus. Denny säger att termen *Messias* ”hade förväntningar knutna till sig, som för oss har förlorat den vitalitet som de en gång ägde”. Precis så är det; men varför har de förlorat sin betydelse, om inte just därför att vi har upphört att tro vad Bibeln säger oss om Messias? Denny säger att ”i synnerhet de eskatologiska³⁰ associationerna till begreppet Messias inte har samma vikt för oss som de hade för de första troende. I Jesu undervisning växer dessa associationer fram runt titeln Människosonen ... som används som synonymt med Kristus [Messias] ... Inte något var mer karakteristiskt för ursprunglig kristendom än Jesu andra tillkommelse i egenskap av Kristus [Messias]. Det var själva kärnan i vad den tidiga församlingen menade med hopp ... vårt sätt att se på framtiden skiljer sig från deras.”

På vems bemyndigande är det annorlunda? Man kan väl inte bortse från ett av de mest karakteristiska dragen av Bibelns kristendom och fortsätta att kalla det som finns kvar för samma tro.³¹ Det är detta smygande avsteg från det karakteristiska hoppet hos den tidiga församlingen som borde ge oss signal om den farliga skillnaden mellan vad vi kallar kristendom och vad apostlarna menade med detta namn. Det är obegripligt att säga att vi är kristna om vi har övergett de grundläggande kännetecknen för Nya testamentets föreställning om Messias på vilken vi påstår oss tro.

Denny är med rätta misstänksam mot en tendens bland forskare att ”stillatigande förutsätta att det är ett misstag att tro på Kristus [Messias] så som de första som predikade om honom trodde. Sådan kritik gör till sin egen sak att göra Jesu personlighet *exakt lik vår egen* och hans medvetenhet *exakt vad vår egen skulle kunna vara*” (författarens kursivering).

³⁰ Dvs. som har att göra med händelser som förekommer vid tidens slut.

³¹ På samma sätt som de kristna lärorna om Gud, människan och frälsningen är ”ytterst ohållbara utan existensen av Satan” (Michael Green, *I believe in the Downfall of Satan*, Eerdman's, 1981, s. 20).

Detta är precis vårt problem men det är också Dennys som medger att "vårt sätt att se på framtiden skiljer sig från apostlarnas". Men deras sätt att se på framtiden var grundat på deras centrala förståelse av Jesus som Messias, härskaren över Guds framtida kungarrike vars makt manifesterades i förväg i Jesu verksamhet. Genom vilken möjlig logik kan vi ge upp det hopp som var "huvuddraget i den apostoliska kristendomen" och fortfarande göra anspråk på att vara kristna? I denna själv motsägelse ligger kyrkornas stora försummelse att förbli trogna Jesus som Messias. Vi har lagt fram vårt eget sätt att se och vår egen uppfattning om vad det innebär att vara Messias; och vi har känt det vara på sin plats att till vår egen uppfattning fästa namnet Jesus. Har vi inte på så sätt skapat en "annan Jesus" efter den bild som våra hedniska hjärtan ger.

En genomläsning av standardverken i kristologi avslöjar några beaktansvärda medgivanden som kan uppmuntra läsaren att genomföra ett personligt sökande efter sanningen om Jesus. I en artikel om Guds Son ställer William Sanday, en gång professor i teologi i Oxford, frågan om det finns några texter i de fyra evangelierna som skulle kunna leda oss till föreställningen om Jesus som den "preexisterande Guds Son". Han drar slutsatsen att *alla* påståenden i Matteus, Markus och Lukas hänvisar till Jesu liv på jorden. Det finns inte en enda hänvisning till att han har varit Guds Son före sin födelse. Om vi undersöker Johannes evangelium "måste vi söka en del efter uttryck som är fria från tvetydighet. *Kanske det inte finns några*" (*Hastings Dictionary of the Bible*, Vol. IV, s. 576, författarens kursivering).

Här finns alltså påståendet, från en ledande expert, som går ut på att det kanske inte finns en enda hänvisning i alla fyra evangelierna att Jesus var Guds Son innan sin födelse. Likväl återstår ett faktum att kyrkorna lär om Jesu eviga sonskap som en grundläggande och nödvändig lärosats om tron.

Professor Sanday står kvar med en gissning varför Matteus, Markus och Lukas inte vet något om Jesu preexistens: "Det är troligt att författarna inte hade reflekterat alls över ämnet och inte återgav något av Herrens undervis-

ning om det” (Ibid., s. 577). När Sanday kommer till breven kan han bara gissa att där skulle kunna finnas en hänvisning till en preexistent son i Hebreerbrevet 1:1-3, men inte nödvändigtvis. I fråga om Kolosserbrevet 1:15 säger han att ”den viktigaste tanken i ’förstfödd’ är den om den förstföddes juridiska rättigheter, hans företrädare framför alla som är födda efter honom”. Han tillägger att ”det *verkar* också fel att utesluta föreställningen om företrädare [i tid]”. Han avslutar sina yttranden med att citera en tysk teolog som säger att ”från Gamla testamentet och rabbinismen finns det ingen väg till läran om Kristi [Messias] gudomlighet” (dvs. att han är Gud). Professor Wernle vidhöll att ”titeln Guds Son är strikt judisk, och att steget från Guds Son till Gud Sonen togs på hednisk mark genom lättsinniga föreställningar som infördes av konvertiter från hedniska religioner” (Ibid., s. 577).

Påståenden av detta slag visar på vilken vacklande grund som uppbyggnaden om ett ”preexisterande sonskap” är byggt. Vi får inte blunda inför möjligheten att de dogmatiska påståendena om Jesus, som leder sitt ursprung från efterbibliska tider, är beroende av sin egen auktoritet snarare än apostlarnas. Det klokaste är att ta ställning utifrån Skriftens egna säkra påståenden och att erkänna med Jesus att *”detta är evigt liv att de känner dig, den ende sanna Guden, och den du har sänt, Jesus Kristus”* (Joh 17:3).

Jesus, Människan och Medlaren

Den Jesus som presenterades av apostlarna är inte ”Gud Sonen”. Den titeln finns inte någonstans i Bibeln. Jesus är Guds Son, Messias, vars ursprung kan spåras till hans övernaturliga konception (Luk 1:35). Skrifternas ende Gud förblir i Nya testamentet den enda person som uppenbarats i det Gamla testamentet som Israels Gud och Skapare. Jesus *”en människa”* (1 Tim 2:5) medlar mellan den ende Guden och mänskligheten. Denne Jesus kan frälsa *”helt och fullt”* (Hebr 7:25). En annan Jesus måste undvikas som en vilseledande förfälskning – och det är alltför lätt att *”låta sig luras”* (2 Kor 11:4).

Kyrkans bekännelse

Den församling som Jesus lade grunden till är baserad på den centrala bekännelsen att Jesus är Messias, Guds Son (Matt 16:16). Denna bekännelse blir allvarligt förvanskad när en ny obiblisk innebörd förknippas med uttrycket ”*Guds Son*”. Att en sådan förvanskning har skett bör vara uppenbart för studenter av teologins historia. Vi lever fortfarande med dess verkningar. Det finns ett trängande behov av ett återvändande till Petrus ”klipp”-bekännelse som, i närvaro av Jesus (Matt 16:16), judarna (Apg 2-3) och senare i slutet av sin verksamhet förklarade att Jesus är Israels Messias, världens Frälsare, *på förhand känd* i Guds rådslut men uppenbarad i dessa sista tider (1 Petr 1:20). Detta häpnadsväckande faktum att Jesus var Messias kan förstås bara genom gudomlig uppenbarelse (Matt 16:17).

Kristendomens centralgestalt måste presenteras inom den hebreisk-bibliska ramen. Det är där som vi upptäcker den verkliga historiske Jesus som också är trons Jesus. Utanför denna ram uppfinner vi ”*en annan Jesus*” eftersom hans bibliska beskrivande titlar har förlorat sina ursprungliga betydelser (jfr 2 Kor 11:4).

När Jesu titlar tilldelas en ny obiblisk innebörd är det tydligt att de inte längre sanningsenligt förmedlar hans identitet. När detta händer utsätts den kristna tron för fara. Vårt uppdrag måste därför vara att proklamera Jesus som Messias enligt profeternas uppenbarelser och vi måste med Messias och Guds Son mena det som det Nya testamentet menar med dessa uttryck. Kyrkan kan göra anspråk på att vara vårdare av äkta kristendom bara då den talar i harmoni med apostlarna och berättar för världen vem Jesus är.

APPENDIX

ett av de mest slående fakta som förutsagts om Messias är att han absolut *inte* är Gud utan Guds son. Psalm 110:1 är det Nya testamentets mästerliga kristologiska bevistext som nämns på ungefär 23 gånger. Relationen mellan Gud och Messias visas exakt genom den titel som Messias fått – *adoni* (Ps 110:1). Denna form av ordet ”herre” avser undantagslöst (i alla de 195 förekomsterna) gestalter i GT som inte är gudomliga. *Adoni* måste noggrant skiljas från *adonai*. *Adonai* i alla dess 449 förekomster betyder Gudomen. *Adonai* är *inte* det ord som förekommer i Psalm 110:1. Denna viktiga skillnad mellan Gud och människa är en avgörande del av den heliga texten och bekräftas av Jesus själv i Matteus 22:41f. Den placerar Jesus i kategorin människa, dock upphöjd. Psalm 110:1 förekommer genomgående i det Nya testamentet som en nyckeltext för att beskriva Messias ställning i relation till den ende Guden (Se Apg 2:34-36).

Adonai och Adoni (Ps 110:1) Nya testamentets främsta bevistext från det Gamla testamentet

V arför kallas Messias *adoni* (min herre) och aldrig *adonai*? (HERREN Gud). ”*Adonai* och *adoni* är varianter av masoretisk markering för att tydligt skilja gudomlig referens från mänsklig. *Adonai* syftar på Gud men *Adoni* på mänskliga överordnade. *Adoni* – referens till människor: min herre, min mästare [Se Ps 110:1]. *Adonai* – referens till Gud ... HERRE” (Brown, Driver, Briggs, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, under *adon* [= herre], s. 10-11).

”Begreppet *ADONI* (”min herre”), en kunglig titel (1 Sam 29:8), måste noggrant skiljas från den gudomliga titeln *ADONAI* (”min HERRE”) använt om Jahve.” ”*ADONAI* – den speciella pluralformen [den gudomliga titeln] skiljer den från *adonai* [med kort vokal] = mina herrar [finns i 1 Mos 19:2]” (*International Standard Bible Encyclopedia*, ”Lord”, s. 157).

”HERRE i GT används för att översätta *ADONAI* då det tillämpas på gudomlig varelse. Det [hebreiska] ordet ... har ett suffix [med speciell markering] troligen för åtskillnadens skull. Ibland är det osäkert om det är en gudomlig eller mänsklig appellativ ... Den masoretiska texten bestämmer detta ibland genom en notering som gör skillnad mellan ord som ’helig’ eller ’utmärkt’, ibland genom en variant i [vokal-] markeringen – *adoni*, *adonai* [kort vokal] och *adonai* [lång vokal]” (*Hastings Dictionary of the Bible*, ”Lord”, Vol. 3, s. 137).

”Det hebreiska *Adonai* betecknar enbart Israels Gud. Det beläggs omkring 450 gånger i GT ... *Adoni* [är] adresserat till mänskliga varelser (1 Mos 44:7; Num 32:25; 2 Kung 2:19 [etc.]). Vi måste anta att ordet *adonai* fick sin speciella form för att skilja den från den profana användningen av *adon* [dvs. *adoni*]. Skälet till varför [Gud tilltalas] som *adonai*, [med lång vokal] istället för det normala *adon*, *adoni* eller *adonai* [med kort vokal] kan ha varit för att skilja Jahve från andra gudar och från mänskliga herrar” (*Dictionary of Deities and Demons in the Bible*, s. 531).

”Förlängningen av a i *Adonai* [HERREN Gud] kan kanske spåras till masoreternas intresse av att markera ordet som heligt genom ett litet yttre tecken” (*Theological Dictionary of the OT*, ”*Adon*”, s. 63 och *Theological Dictionary of the NT*, III, 1060f, n. 109).

”Begreppet ’till min herre’ *ladoni* används aldrig i GT som en gudomlig referens ... allmänt accepterat faktum [är] att den masoretiska markeringen skiljer gudomliga referenser (*adonai*) från mänskliga referenser (*adoni*) (Wigram, *The Englishman’s Hebrew and Chaldee Concordance of the OT*, s. 22)” (Herbert Bateman, ”Ps 110:1 och NT”, *Bibliotheca Sacra*, Okt. – Dec. 1992, s. 438).

Professor Larry Hurtado vid Universitetet i Edinburgh, berömd författare av en modern klassiker i kristologi: ”Det är inte fråga om att begreppen *Adonai* och *adoni* inte fungerar på olika sätt: det ena ett vördnadsfullt sätt att undvika att uttala ordet YHVH och det andra bruket av samma ord för *icke-gudomliga personer*” (från brevväxling, 24 juni 2000).

Hur Jesus gjordes till Gud

Det Nya testamentet presenterar Jesus som Kristus [Messias], Guds messianske Son. Han fungerar som Jahves agent och representant, sin Fader, Israels Gud. Jesus grundade sin församling på uppenbarelserna att han är ”*Messias, den levande Gudens Son*” (Matt 16:16). Som Guds Son var han övernaturligt skapad eller född (Matt 1:20; Luk 1:35; Apg 13:33; 1 Joh 5:18) i sin mors sköte. Detta gör honom till Guds Son, ensam i sitt slag, den ”*enfödde*” eller ”Guds unikt födde Son” (Joh 1:14, jfr v 18; 3:16, 18; 1 Joh 4:9) och till Herren *Messias* (Luk 2:11), *inte* HERREN Gud. Eftersom han var född – hade fått liv – kan han inte genom begreppsbestämning vara evig. Därför är begreppet ”evig son” ett påtagligt meningslöst uttryck. ”Evig” innebär att man inte har någon början. Att födas innebär att man har en början. Alla söner är födda och följaktligen är ”Gud Sonen” en vilseledande titel för Jesus Messias. Man kan inte vara den evige Guden och Guds Son samtidigt! Kyrkofäderna från det andra århundradet och framåt, troligen med början av Justinus Martyren, började flytta Guds Sons historia tillbaka till tiden före skapelsen och förvanskade och fördunklade på detta sätt hans sanna identitet. De flyttade honom från hans position som huvud för den nya mänskliga skapelsen, den andre Adam. De reducerade hans verkliga historia och uppfann en kosmisk förhistoria åt honom. Detta förstörde hans identitet som ”*människan* Messias Jesus”. Senare uppfann Origenes en ny innebörd av ordet ”född” eller ”skapad”. Han kallade Jesus den ”evigt skapade” Sonen – ett begrepp utan mening som stod i strid med den nytestamentliga berättelsen om den faktiska ”skapelsen” eller ”födelsen” av Sonen omkring år 2 f.v.t.

Detta fundamentala paradigmskifte som gav upphov till det förfärliga ”problemet med treenigheten” är med rätta beskrivet av ”återupprättarna” till dessa ante-nicenska kyrkofäder som genom att använda en medelplatonisk modell började projicera den historiske Jesus, Guds messianske Son, tillbaka till förhistoriska tider före världens skapelse. De producerade en metafysisk Son som ersatte den messianske Sonen/Kungen som beskrivs i Bibeln – den

messianske Son vars existens fortfarande låg i framtiden när han förutsades som den utlovade kungen genom förbundet som gjorts med David (2 Sam 7:14, "han skall vara min [Guds] son"). Hebreerbrevet 1:1-2 säger uttryckligen att Gud *inte* talade genom en Son under gammaltestamentlig tid, därför att Guds messianske Son fanns ännu inte.

Professor Loofs beskrev processen av den tidiga förvanskningen av biblisk kristendom:

"Apologeterna ["kyrkofäder" som Justinus Martyren, i mitten av andra århundradet] lade grunden för perversionen/korruptionen (*Verkehrung*) av kristendomen till en uppenbarad [filosofisk] undervisning. I synnerhet deras kristologi påverkade den senare utvecklingen katastrofalt. Genom att ta överföringen av begreppet Guds Son till den preexisterande Kristus [Messias] för given, blev de orsak till det kristologiska problemet i det fjärde århundradet. De blev orsak till en förändring i utgångspunkt för kristologiskt tänkande – *bort från den historiske Kristus* till en fråga om preexistens. De drog alltså uppmärksamheten bort från Jesu historiska liv in i skuggan och befrämjade i stället inkarnationen [det vill säga av en preexistent Son]. De knöt kristologi till kosmologi och kunde inte knyta den till soteriologi. Undervisningen om Logos är inte en 'högre' kristologi än den vanliga. Den ligger i själva verket långt bakom den genuina förståelsen av Kristus [Messias]. Enligt deras undervisning är det inte längre Gud som uppenbarar sig själv i Kristus utan Logos, den lägre Guden, en Gud som är underordnad den Högste Guden (inferiorism eller subordination).

"Dessutom kan undertryckandet av ekonomisk-trinitariska idéer genom metafysiskt-pluralistiska begrepp om den gudomliga triaden (*trias*) spåras till apologeterna" (Friedrich Loofs, *Leitfaden zum Studium des Dogmengeschichte* [*Manual for the Study of the History of Dogma*], 1890, del 1 kap. 2,

avsnitt 18: "Christianity as a Revealed Philosophy. The Greek Apologists", Niemeyer Verlag, 1951, s. 97, författarens översättning).

De som är engagerade i att återupprätta identiteten av den bibliske Jesus, Guds Son må fatta mod från de inträngande orden från en ledande teologisk systematiker av vår tid. Han återupprättar den bibliska innebörden av den avgörande titeln "*Guds Son*" och räddar den från det tusenårslånga mörker den har plågats av genom platoniskt inriktade kyrkofäder och teologer.

Professor Colin Brown, huvudredaktör för *New International Dictionary of New Testament Theology* skriver:

"Det avgörande i saken är hur vi uppfattar begreppet Guds son ... Titeln Guds Son är inte i sig själv ett uttryck för personlig gudom eller uttryck för en metafysisk distinktion inom Gudomen. För att vara en 'Guds son' måste man faktiskt vara en varelse som *inte* är Gud! Det är en beteckning för en varelse som visar på en särskild relation med Gud. I synnerhet betecknar den Guds representant, Guds viceregent. Den är en beteckning för kungavärdighet och identifierar kungen som Guds Son ... Enligt mitt sätt att se möts slutligen begreppet 'Guds Son' i begreppet 'Guds avbild' vilken bör uppfattas som Guds representant, den i vilken Guds ande bor och som har fått förvaltarskap och auktoritet att agera å Guds vägnar ... För mig förefaller det att vara ett fundamentalt misstag att behandla påståenden i det fjärde evangeliet om Sonen och hans relation med Fadern som uttryck för en inre trinitarisk relation. Men denna slags systematiska missuppfattning av det fjärde evangeliet verkar ligga bakom mycket av socialt trinitariskt tänkande ... Det är en vanlig men uthållig missuppfattning i början av Johannes evangelium att läsa det som om det sade: 'I begynnelsen var *Sonen*, och *Sonen* var hos Gud, och *Sonen* var Gud' (Joh 1:1). Vad som hänt här är utbytet av *Son* mot Ord (grek. *logos*) och genom det görs Sonen

till en del av Gud som existerade från begynnelsen” (“Trinity and Incarnation: Towards a Contemporary Orthodoxy”, *Ex Auditu*, 7, 1991, s. 87-89).

EGNA ANTECKNINGAR

